

ACC. N:R M. 16209:1-6.

Landskap: Skåne Upptecknare: Ligard Svensson, Fårstorp
Härad: V. Göinge Berättare: " " " " " m. fl. se uppt. blad 1!
Socken: Fårstorp Berättarens yrke: lantbrukare
Uppteckningsår: 1965 Född år 1918 i Fårstorp

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Butikshandel på landsbygden. s. 1-6.

LUF 95

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M.16209: /

BUTIKSHANDEL PÅ LANDSBYGDEN. LUF 95.

Det tycks ha varit omkring 1850 som de första lantaffärerna uppstod i Farstorps socken. Några direkta traditioner från den tiden finns inte bevarade, utan jag måste hålla mig till arkivaliska källor. Det var Farstorps kyrkby och Matberga som först fick affärer, och i Farstorp har affärstraditionen sedan dess varit oavbruten.

Farstorps kyrkby.

Att i detalj utreda affärernas historia i Farstorp under tiden 1850-1900 låter sig knappast göra. Den har varit nog så invecklad. Ibland fanns en, ibland två eller till och med tre affärer samtidigt i byn. Äldst tycks den affär ha varit som låg i den s.k. Tofta håla, eller Tofta utjord som den officiellt kallades (en "inägoäng" mitt i Farstorps by som än i dag tillhör Tofta by, enligt traditionen därför att Tofta länsmansgård på 1700-talet där hade sin kyrkstall). Ja i Tofta håla låg på 1800-talets senare hälft två olika hus, som båda tidvis var affärer. Stadjokontraktet för det ena dateras den 22/4 1851, då handl. Joh. Johnsson från Hästveda tillträdde "omförmälte plan" med 49 års kontraktstid. Andra handlande där var Jacob Vall dau, Christian Selin (båda på 1860-talet) m.fl. Sist höll T.G. Olofsson handel där i början av 1900-talet.

År 1869 lär Per Nilsson ha byggt det långa affärshus vid vägskälet i byns mitt, som sedan bl.a. Olof Ekström innehade och som brann 1920. På

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

1

27/2-65

ACC. N:R M. 16209:2.

samma plats byggde Ekström en ny affär, vilken ännu är i drift. Den ägdes efter Ekström i tur och ordning av A.O.Pragner, Henry Bramell, Claes Troedsson och nu sedan 10 år av Arvid Johansson. Namnet är nu Farstorps Lanthandel. 1964 renoverades den och utbyggdes till snabbköpsaffär.

Också i boningslängorna till de båda gårdarna nr 2 fanns affärer tidvis på 1800-talets senare hälft. Även i nuv. Cedervalls kafé och i nuv. Församlingshemmet har under kortare perioder varit affär. Allt detta är en för invecklad historia att reda ut. Alla dessa affärer är nu för länge sedan nedlagda. De tycks ha varit ganska små.

Matberga.

I lägenheten "Vannås" var Troed Kjerstenson handlande omkring 1850. Han var bondson från Tviggasjö och återflyttade dit 1851 för att övertaga faderns hemman. År 1855 kom handl. John Viberg till Vannås och drev sedan handel där i omkring 20 års tid. Rörelsen var kombinerad med brännvinsutskänkning. En s.k. syarelada fanns där också. Efter Viberg har ingen varit handlande här. Huset står ännu kvar i pietetsfullt restaurerat skick.

Kälkarp.

Under en kortare tid omkring 1860 fanns en affär intill vägskälet vid "Prästabron". Innehavare var handl. Elof Persson, och städjokontraktet å husplanen dateras 24/5 1856. Redan 1861 gav Elof Persson upp, han "rymde" till Amerika. Året därpå dog hans hustru. Därmed var den affären borta.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2

ACC. N:R M. 16209:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

I början av 1890-talet uppstod en ny liten affär i Kälkarp. Det var Petter Andersson, "Krämare-Petter", som drev en liten lanthandel samtidigt som han också gick omkring i bygden med en låda på ryggen och idkade gård-farihandel. Han handlade också med lump och skrot. Efter honom var Anton Nilsson lanthandlare där 1905-11. Sedan var huset enbart ett bostadshus till 1921, då Oskar Persson på nytt startade affär där. Persson, som senare tog namnet Kjelkeryd, drev den till 1962, då den lades ner. Han kombinerade den med en mindre postorderrörelse, "Handelsfirman Kjelkerup".

3

Gammalstorp.

Utmed landsvägen vid "Möllan" har funnits lantaffär sedan omkring 1880, till att börja med till och med två affärer. Det var "Morfara-Bengtän" och "Klubban" som hade små affärer där på 1880-90-talen (de två gummornas verkliga namn känner jag inte). "Klubban" affär låg f.ö. på Hörrods ägor in till Gammalstorps rågång. - I början av 1900-talet byggdes nytt affärshus på samma plats där Bengta haft sin jordstuga. Nu blev affären större. Först ägdes den av Johan Andreasson, därefter av Nils E.Simonsson och nu från 1934 av Helge Sjöberg. Han har moderniserat affären och driver den fortfarande.

Sparrarp.

Här tillkom en liten affär på 1880-talet, ägd först av Anna Vinkvist, sedan av Johanna (efternamn okänt), sedan Svante Nilsson och till sist

ACC. N:R M. 16209: 4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Nelly Svensson. Hon lade ner affären på 1920-talet men bodde sedan kvar i huset till sin död 1960. Huset är nu sommarstuga.

En annan liten affär startades i byn av Edvin Stenberg, troligen på 1920-talet. Nytt affärs- och boningshus byggdes på 1930-talet. Där driver Aron Stenberg ännu lantaffär i mindre skala.

Olastorp.

I en torpstuga utmed den lilla byvägen mot Funnarp hade Åke Nilsson och hans hustru Elna en helt liten affär på 1880-90-talen. (Se särskild uppteckning på sid. 6)

Tågarp.

Svante Nilsson, som förut varit handlande i Verum och i Sparrarp, satte på äldre dagar upp en liten affär i sitt hus vid landsvägen. Det var något före 1920. Hans hustru skötte den sedan några år efter honom. Fr.o.m. 1930-talet driver sonen Erik Nilsson och hans hustru affären i mindre skala i sin gård som binäring till jordbruket.

Länekärr.

Här fanns en liten affär från 1900-talets början till omkring 1960, då den lades ner. Innehavarna har varit många. De sista var Allan Joutzen med fru. Han var typograf medan hustrun skötte affären.

ACC. N:R M. 16209:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Detta var i huvudsak de lantaffärer som funnits inom socknen. Uppgifterna har sammanställts ur tillgängliga källor: egna minnen, spridda traditionsuppgifter, tidningsklipp, kyrkoarkivalier, kontrakt m.m.

5

Samtliga "affärsbutiker" har varit privatägda och har inrymts i bostadshus, oftast affärsinnehavarens egna. De flesta affärerna har varit ganska små. Butikslokalerna var länge tämligen enkla och primitiva. Före 1920 tycks ingen enda affär ha haft något egentligt skyltfönster, inte ens Ekströms affär i Farstorp som var störst. När han byggde nytt hus efter branden 1920 byggde han det i modern villastil och satte tre stora skyltfönster. Först fram på 1930-talet eller ännu senare skaffade de andra smärre affärerna riktiga skyltfönster. Förut hade de skyltat lite grann i de vanliga, ofta ganska små fönstren.

Som vanligt i lantaffärer har varusortimentet varit skiftande. De något större affärerna har även i viss utsträckning handlat med fodervaror och andra dylika lantbruksprodukter, men detta har numera upphört sedan centralföreningar och andra storföretag övertagit denna handel.

Vad handelsvanorna beträffar så har många sockenbor sedan gammalt också handlat i kringliggande tätorter, Bjärnum, Mala, Hästveda m.fl. samt i Hässleholm. Detta handlande utomkring har med tiden tilltagit allt efter som bilarna ökat. Konkurrensen mot lanthandlarna är numera stor.

Som exempel på en av de gamla handelsbodarna av det mera primitiva slaget meddelas nu följande uppteckning:

Frida Nilsson, f. 1877, d. 1957, har omkring 1950 berättat:

I Olastorp utmed Funnarps-vägen bodde Åge och Åga-Elna i en torpstuga som låg alldeles utmed vägen. Åge hette egentligen Åke Nilsson men kallades mest Svörare-Ågen för att han var svarvare och snickare. Åga-Elna höll lite handelsaffär i stugans ena ända. Det var en primitiv affär. I rummet stod bara ett bord med en enkel balansvåg på. Inga hyllor fanns, utan alla varor stod på golvet. Där stod mjölsäckar och sockersäckar, sockertoppar och lite andra påsar och lådor med specerier och kryddor. Hon handlade bara med sådant. Bränt kaffe sålde hon inte, utan bara obränt. Inget omslagspapper hade hon att lägga om varorna, utan kunderna hade knytnäsdukar och tygpåsar med sig hemifrån att ta varorna i. Hon brukade jämna vägen med fingrarna, och folk sade att hon nog vägt sina fingrar många gånger. Hennes kunder var från de närmaste byarna. Vi i mitt föräldrahem brukade alltid handla där.

Elna brukade ta sina varor från M. Johnsson i Hässleholm. Hon skickade bud med folk som körde dit och fick på det viset hem varorna. Min far skjutsade ofta hem varor åt henne.

En gång bröt Elna sitt ben. Min far skjutsade henne till doktorn i Hässleholm. Efter detta blev hon halt, men hade ändå sin handel länge efteråt. Dörren till affären var haspad inifrån när hon inte var där inne, så kunderna fick slå i dörren när de kom för att handla. Det kunde ta tid innan Elna hann öppna, halt som hon var.

Elna började väl sin handel på 1880-talet och höll på till något efter 1900.